

מי החפץ חיים
מ. נבון – שיעורו של ר' קסין

ויקרא פרק יט פסוק טז

לא תלך רכיל בעמך לא תעמד על דם רעך אני יקוק :

תלמוד בבלי מסכת ערכין דף טו עמוד ב

אמר ר' יוחנן משום ר' יוסי בן זימרא : כל המספר לשון הרע - כאילו כפר בעיקר, שנאמר :
+תהילים י"ב+ אשר אמרו ללשונו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו.

תלמוד בבלי מסכת ערכין דף טו עמוד ב

אמר רב חסדא אמר מר עוקבא : כל המספר לשון הרע, אמר הקב"ה : אין אני והוא יכולין לדור בעולם, שנאמר : +תהילים קא+...

תלמוד בבלי מסכת סוטה דף מב עמוד א

א"ר ירמיה בר אבא, ארבע כיתות אין מקבלות פני שכינה : כת ליצים, וכת חניפים, וכת שקרים, וכת מספרי לשון הרע. כת ליצים, דכתיב : +הושע ז+ משך ידו את לוצצים ; כת חניפים, דכתיב : +איוב יג+ כי לא לפניו חנף יבא ; כת שקרים, דכתיב : +תהלים קא+ דובר שקרים לא יכון לנגד עיני ; כת מספרי לשון הרע, דכתיב : +תהלים ה+ כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע, צדיק אתה ה' לא יגור במגורך רע. הדרן עלך אלו נאמרין.

תלמוד בבלי מסכת ערכין דף טו עמוד ב

ואמר ר' יוסי בן זימרא : כל המספר לשון הרע - נגעים באים עליו, שנאמר : +תהילים ק"א+ מלשני בסתר רעהו אותו אצמית, וכתב התם : +ויקרא כ"ה+ לצמיתות, ומתרגמינן : לחלוטין, ותנן : אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא פריעה ופרימה.

תהלים פרק לד

(יג) מי האיש החפץ חיים אהב ימים לראות טוב : (יד) נצר לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה : (טו) סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו :

מדרש תנחומא (בובר) פרשת מצורע סימן ה

ד"א מות וחיים ביד הלשון. קשה לשון הרע שאין אדם מוציאו מפיו עד שהוא כופר בעיקר, שנאמר אשר אמרו ללשונו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו (תהלים יב ה), כביכול הקב"ה צווח על מספרי לשון הרע, מי יקום לי עם מרעים וגוי (שם /תהלים/ צד טז), מי יכול עמוד בהן, ומי יעמוד בהן גיהנם, וגיהנם צווחת אף אני איני יכולה לעמוד בהן, אמר הקב"ה אני מלמעלך ואתה מלמטן, אני זורק בהם חצים מלמעלה, ואת הופכת עליהם גחלים מלמטה, שנאמר חצי גבור שנונים עם גחלי רתמים (שם /תהלים/ ככ ד), אמר להם הקב"ה רצונכם להמלט מגיהנם רחקו עצמיכם מלשון הרע, ואתם זוכין בעולם הזה ובעולם הבא, שנאמר מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב (שם /תהלים/ לד יג), "החפץ חיים" : בעולם הזה, "אוהב ימים" : לעולם הבא, לכך נאמר נצור לשונך מרע וגוי (תהלים ל"ד : יד).

אמרו רבותינו מעשה ברוכל אחד שהיה מסבב בעיירות, והיה מכריז ואומר מי מבקש סם חיים, שמעה בתו של ר' ינאי, אמרה לאביה רוכל אחד מסבב ואומר מי מבקש סם של חיים, אמר לה לכי וקראי לו, הלכה וקרא לו אצל ר' ינאי, א"ל איזהו סם של חיים שאתה מוכר, א"ל אותו הרוכל בי אין אתה יודע מה הסם הזה [ז"א אין לך צורך לזה], א"ל אפילו כן הודיעני, א"ל הבא לי ספר תהלים, הביאו לו וגיללו, והוא מראה לו מה שאמר דוד, "מי האיש החפץ חיים וגוי נצור לשונך מרע וגוי" (תהלים לד יד). מה עשה ר' ינאי נתן לו ששה סלעים, אמרו לו תלמידיו רבי לא היית יודע הפסוק הזה, א"ל הן, אלא שבא זה ובירר בידי.

ויקרא רבה (וילנא) פרשה טז ד"ה ב ד"א זאט

(תהלים לד) מי האיש החפץ חיים מעשה ברוכל אחד שהיה מחזיר בעיירות שהיו סמוכות לציפורי והיה מכריז ואומר מאן בעי למזבן סם חיים אודקין עליה, ר' ינאי הוה יתיב ופשט בתורקליניה שמעיה דמכריז מאן בעי סם חיים א"ל תא סק להכא זבון לי א"ל לאו אנת צריך ליה ולא דכוותך אטרח עליה סליק לגביה הוציא לו ספר תהלים הראה לו פסוק

מי האיש החפץ חיים מה כתיב בתריה נצור לשונך מרע סור מרע ועשה טוב, א"ר ינאי אף שלמה מכריז ואומר (משלי כא) שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו א"ר ינאי כל ימי הייתי קורא הפסוק הזה ולא הייתי יודע היכן הוא פשוט עד שבא רוכל זה והודיעו מי האיש החפץ חיים...

דברים רבה (ליברמן) פרשת שופטים ד"ה י. ד"א ואשימה

תדע לך דא"ר שמואל בר נחמן דורו של אחאב עובדי ע"ז והיו יוצאים למלחמה ונוצחין, ודורו של שאול כולם היו בני תורה והיו יוצאים למלחמה ונופלין, ולמה דורו של אחאב נוצחין, שלא היה ביניהם דילטורין [דוברי לשון הרע], לפי היו יוצאין למלחמה ונוצחין, תדע לך כשבקשה איזבל להרוג כל נביאי ה', מה עשה עובדיה הטמין [אותם] במערות, שנא' ואחביא מנביאי ה' חמשים איש במערה, ולא היה שאמ' לאחאב 'כך וכך עשה עובדיה', אבל דורו של שאול כולן היו דילטורין, תדע לך כשהיה רודף את דוד היו הכל אומרי' עליו [לשון הרע] לשאול.

משנת רבי אליעזר פרשה ט עמוד 173

ר' יוחנן אומי', בימי דוד היו רבי תורה, והיו יוצאין למלחמה ונופלין, על ידי שהיה ביניהן לשון הרע, שני ויעלו הזפים אל שאול וגוי'. ובימי אחאב היו עובדים ע"ז ונוצחין, לפי שלא היה ביניהן לשון הרע. תדע לך שהוא כן, שהרי עובדיה החביא מאה נביאים, ואליהו עומד בהר הכרמל ואומי' אני נותרתי נביא ליי לבדי, ואין אחד מהן מלשין על אותן הנביאים.

תלמוד בבלי מסכת ערכין דף טו עמוד ב

תנא דבי רבי ישמעאל: כל המספר לשון הרע - מגדיל עונות כנגד שלש עבירות, עבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים, כתיב הכא: לשון מדברת גדולות, וכתוב בעבודת כוכבים: + שמות לב+ אנא חטא העם הזה חטאה גדולה, בגילוי עריות כתיב: + בראשית לט+ ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת, בשפיכות דמים כתיב: + בראשית ד'+ גדול עוני מנשוא. גדולות, אימא תרתי! הי מינייהו מפקא? במערבא אמרי: לשון תליתאי קטיל תליתאי, הורג למספרו ולמקבלו ולאומרו. א"ר חמא ברבי חנינא, מאי דכתיב: + משלי יח+ מות וחיים ביד לשון, וכי יש יד ללשון? לומר לך מה יד ממיתה, אף לשון ממיתה.

שמות פרק ב

(יד) ויאמר מי שמך לאיש שר ושפט עלינו להרגני אתה אמר כאשר הרגת את המצרי וירא משה ויאמר אכן נודע הדבר:

רש"י שמות פרק ב פסוק יד

ויירא משה - כפשוטו. ומדרשו דאג לו על שראה בישראל רשעים דלטורין [דוברי לשון הרע], אמר מעתה שמא אינם ראויין להגאל: אכן נודע הדבר - כמשמעו. ומדרשו נודע לי הדבר שהייתי תמה עליו, מה חטאו ישראל מכל שבעים אומות להיות נרדים בעבודת פרך, אבל רואה אני שהם ראויים לכך:

תלמוד בבלי מסכת ערכין דף טו עמוד א

תניא, א"ר אלעזר בן פרטא: בוא וראה כמה גדול כח של לשון הרע, מנלן? ממרגלים, ומה המוציא שם רע על עצים ואבנים כך, המוציא שם רע על חבריו על אחת כמה וכמה. ממאי? דלמא משום דר' חנינא בר פפא, דאמר רבי חנינא בר פפא: דבר גדול דברו מרגלים באותה שעה, דכתיב: + במדבר י"ג+ כי חזק הוא ממנו, אל תיקרי כי חזק הוא ממנו אלא ממנו, כביכול בעל הבית אין יכול להוציא כליו משם! אלא אמר רבה אמר ר"ל, אמר קרא: + במדבר יד+ וימותו האנשים מוציא דבת הארץ רעה, על דבת הארץ שהוציאו. תניא: אמר ר' יהודה, עשר נסיונות ניסו אבותינו להקב"ה: שנים בים, ושנים במים, שנים במן, שנים בשליו, אחת בעגל, ואחת במדבר פארן.

תלמוד בבלי מסכת ערכין דף טו עמוד ב

ואמר ריש לקיש: כל המספר לשון הרע - מגדיל עונות עד לשמים...